

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та психології

Єрмакова С.С.

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до організації самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
освітньо-професійної програми спеціальності 053 Психологія»
денної та заочної форм навчання

Одеса 2024

Рекомендовано навчально-методичною радою Міжнародного гуманітарного університету протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Укладач

Єрмакова С.С. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Рецензенти:

Меленчук Н.І. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Бикова С.В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форми навчання [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2024. 40 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Очікувані результати навчання.....	6
Тематичний зміст навчальної дисципліни.....	8
Структура навчальної дисципліни	13
Теми практичних занять та методичні рекомендації до підготовки.....	15
Завдання до самостійної роботи з дисципліни	30
Тестові завдання для самоперевірки	42
Питання до підсумкового контролю	43
Форми підсумкового контролю успішності здобувачів.....	46
Критерії оцінювання	47
Перелік рекомендованої літератури.....	49

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації розроблені для вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» здобувачами вищої освіти, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти спеціальності 053 «Психологія», на кафедрі педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету.

У методичних рекомендаціях представлено новітні дослідження сучасних українських науковців у галузі вікової та педагогічної психології; орієнтовані на допомогу здобувачам у поглибленому самостійному вивченні навчальних дисциплін, сприяє оволодінню ними матеріалу з теми, а також орієнтує в актуальних тенденціях дослідження особливостей становлення особистості, її навчання і виховання.

Метою викладання навчальної дисципліни "Вікова та педагогічна психологія" є підготовка фахівців спеціальності 053 «Психологія» за освітнім ступенем бакалавра відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-професійною програмою «Психологія»; забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями з основ вікової та педагогічної психології; озброєння студентів знаннями.. психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу; ознайомлення здобувачів із знаннями щодо закономірностей та особливостей навчання і виховання, а також здійснення практичної підготовки для роботи з людьми різних вікових категорій.

Основними задачами дисципліни є: ознайомлення здобувачів з основами поняттями, принципами, концепціями вікової та педагогічної психології; висвітлити специфіку психічного розвитку людини на різних етапах онтогенезу, підходів до періодизації психічного розвитку особистості та основних психологічних закономірностей процесу навчання та виховання; виробити у здобувачів ряд умінь та навичок застосування набутих знань у практичних сферах своєї діяльності, активізувати особистісний та творчий потенціал майбутнього фахівця.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивченню даної дисципліни передуює вивчення предметів першого курсу бакалаврського рівня освіти. Для вивчення даного курсу здобувачам необхідні знання з дисциплін: «Психофізіологія», «Загальна психологія».

Під час вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» здобувачі повинні:

Знати:

- основи вікової психології: предмет, методи, основні закономірності, принципи і структуру науки, її сучасні теоретичні концепції;
- загальні закономірності розвитку психіки людини: умови, чинники, рушійні сили; особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової, мотиваційної сфер, індивідуально-психологічних характеристик людей різного віку;

- основи педагогічної психології: психологічні особливості навчання та виховання, види соціальних інститутів виховання і методів формування творчо активної особистості на різних етапах онтогенезу, психологічну сутність педагогічної діяльності;

Вміти:

- застосовувати отримані знання з вікової психології для організації діяльності і спілкування особистості в різні вікові періоди, для створення умов, що сприяють конструктивному психічному розвитку людини;

- враховувати в навчально-виховному процесі сензитивні періоди розвитку людини;

- орієнтуватися в сучасних підходах та технологіях навчання знанням і поняттям, формування умінь і навичок;

- орієнтуватися на нормативи кожного вікового періоду у психодіагностичній та психокорекційній роботі;

- враховувати вікові особливості людини в психолого-педагогічній роботі;

- аналізувати витоки психологічних проблем індивіда в його онтогенезі.

Навички:

- здатність до професійного самовдосконалення, оволодіння новими знаннями і методами професійної діяльності на основі самоосвіти та використання сучасних інформаційних технологій;

- здатність до ефективної самоорганізації власної професійної діяльності;

- здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення в різних сферах комунікацій;

- здатність до впровадження дослідницької, інноваційної та проектної діяльності;

- здатність до критичного осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;

- здатність добирати доцільний діагностичний інструментарій для визначення проблем і потреб різних цільових груп, процесів.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У процесі реалізації програми дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики..

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПР), передбачених освітньою програмою:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні з рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет і методи вікової психології.

Предмет і завдання вікової психології. Виникнення та розвиток вікової психології. Методологічні основи вікової психології. Сучасний стан розвитку вікової психології. Методи вікової психології та їх використання в управлінні навчально-виховним процесом. Лонгитюдний метод та його застосування у віковій психології. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки

Загальне поняття про психічний розвиток. Основні теорії психічного розвитку. Біогенетичні підходи до дослідження психіки дитини. Психоаналітичні теорії психічного розвитку. Теорія соціального навічання. Когнітивний підхід (Ж. Піаже). Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка. Теорія розвитку вищих психічних функцій Л. С. Виготського. Періодизація вікового розвитку Д. Б. Ельконіна. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку. Основні підходи до проблеми співвідношення розвитку та навчання. Закономірності психічного розвитку. Основні механізми зміни вікових періодів розвитку. Сенситивні періоди розвитку різних психічних властивостей. Поняття про провідні види діяльності та їх значення для психічного розвитку. Вікова періодизація психічного розвитку. Критерії визначення основних періодів індивідуального психічного розвитку.

Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу

Психічний розвиток дитини в немовлячому віці та його значення для наступного етапу розвитку особистості. Характеристика періоду новонародженості. Провідна діяльність у немовлячому віці. Новоутворення у немовлячому віці. Криза першого року життя та її характеристика.. Психологічна характеристика дитини раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку. Особливості провідної діяльності дитини в ранньому віці. Характеристика новоутворень у ранньому дитинстві. Розвиток мовлення у дітей раннього віку. Психологічний аналіз кризи трьох років. Особливості спілкування дитини раннього віку. Розвиток емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Особливості розвитку психічних функцій у дошкільному віці. Сюжетнорольова гра та її особливості в дошкільному віці. Характеристика кризи дошкільного віку. Особливості розвитку пізнавальних процесів дошкільника. Специфіка спілкування в дошкільному віці. Розвиток моральних почуттів у дошкільному віці.

Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра .

Анатомо-фізіологічні особливості дитини молодшого шкільного віку. Загальні психологічні особливості молодших школярів. Психологічна

готовність до школи. Особливості формування самосвідомості дитини молодшого шкільного віку. Характерні особливості навчальної діяльності. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів. Новоутворення в молодшому шкільному віці. Особливості формування емоційно-вольової сфери особистості молодшого школяра. Характеристика кризи молодшого шкільного віку.

Тема 5. Психологія особистості підлітка.

Загальна характеристика підліткового віку. Соціальна ситуація особистісного розвитку сучасного підлітка. Розвиток вищих психічних функцій у підлітковому віці. Психологічна характеристика кризи підліткового віку. Характеристика новоутворень у підлітковому віці. Особливості провідної діяльності в підлітковому віці. Специфіка взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками. Особливості розвитку самосвідомості в підлітковому віці. Причини виникнення афекту неадекватності. Особливості навчальної діяльності в підлітковому віці.

Тема 6. Психологія ранньої юності

Соціальна ситуація розвитку в ранньому юнацькому віці. Розумовий розвиток у старшому шкільному віці. Самосвідомість та її розвиток у ранній юності. Міжособистісні стосунки в ранньому юнацькому віці. Новоутворення в ранньому юнацькому віці. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці. Криза раннього юнацького віку. Формування ціннісних орієнтацій і світогляду в ранньому юнацькому віці.

Змістовий модуль II. ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

Предмет і завдання педагогічної психології як науки. Виникнення і розвиток педагогічної психології. Методологічні основи педагогічної психології. Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні розділи педагогічної психології. Методи педагогічної психології.

Тема 8. Психологія навчання

Поняття про навчання та його психологічні механізми. Теорії навчання. Класифікація навчання. Моделі навчання. Основні характеристики навчальної діяльності. Фактори, що впливають на навчальну діяльність. Управління процесом навчання. Психологічні основи розвиваючого навчання. Психологічні основи диференціації та індивідуалізації навчання. Типи мислення та умови їх формування у процесі навчання. Рівні проблемно-евристичного навчання та можливості його здійснення в сучасній школі. Психологічний аналіз уроку.

Тема 9. Психологія учіння

Учіння як діяльність. Види учіння та структура навчальної діяльності учнів. Уявлення про мотивацію учіння. Засвоєння навчального процесу — центральна ланка навчальної діяльності учнів. Особливості опанування учнями навчальної діяльності. Вміння самотійно вчитися. Теорія П. Я.

Гальперіна про поетапне формування розумових дій як механізм інтеріоризації. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності. Основні характеристики процесу засвоєння знань. Уявлення про мотивацію учіння. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування. Неуспішність, її причини та запобігання.

Тема 10. Психологія виховання.

Загальне поняття про психологію виховання. Предмет і завдання психології виховання. Особистість як мета, об'єкт і суб'єкт виховання. Психологія виховання як психологічне обґрунтування педагогічно доцільних умов розвитку особистості. Психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості. Структура особистості та необхідність її врахування у процесі виховання. Вікові аспекти виховання та індивідуальний підхід. Психологічні аспекти виховання дітей з асоціальною поведінкою. Поняття про моральність. Вчинок як вияв моральності. Види вчинків. Показники та критерії вихованості особистості. Психологічні основи формування моральної свідомості та поведінки особистості у сучасних умовах.

Тема 11. Психологія освітньої діяльності.

Загальна характеристика педагогічної діяльності. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь. Психологічні вимоги до особистості педагога. Стили педагогічного спілкування та педагогічної діяльності. Поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду. Психологічні проблеми педагогічного оцінювання.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Змістовий модуль І. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ								
Тема 1. Предмет і методи вікової психології	10	2	6	2	12	2		10
Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки	12	2	6	4	12	2		10
Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу	16	2	4	10	22		2	20
Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра	16	2	4	10	22		2	20
Тема 5. Психологія особистості підлітка	16	2	4	10	22		2	20
Тема 6. Психологія ранньої юності	16	2	4	10	22		2	20

Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки	16	2	4	10	20			20
Змістовий модуль II. ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ								
Тема 8. Психологія навчання	20	4	6	10	11		1	10
Тема 9. Психологія учіння	20	4	6	10	11		1	10
Тема 10. Психологія виховання	20	4	6	10	11		1	10
Тема 11. Психологія освітньої діяльності	18	2	6	10	15	2	1	12
<i>Усього годин</i>	180	28	56	96	180	6	12	162
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЕКЗАМЕН / ЗАЛІК, ЕКЗАМЕН								

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет і методи вікової психології

План:

1. Предмет і завдання вікової психології.
2. Виникнення та розвиток вікової психології.
3. Методологічні основи вікової психології.
4. Сучасний стан розвитку вікової психології.
6. Методи вікової психології та їх використання в управлінні навчально-виховним процесом. Лонгитюдний метод та його застосування у віковій психології.
7. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть провідні методи вікової психології та їх використання в управлінні навчально-виховним процесом.
2. Охарактеризуйте зв'язок вікової психології з іншими науками.
2. Поясніть сутність лонгитюдний методу та його застосування у віковій психології
3. Які тенденції відрізняють сучасний стан вікової та педагогічної?
4. Поясніть причини виникнення дитячої психології як науки.

5. Розкрийте принципи побудови психологічного дослідження.
6. Як ви вважаєте, які із запропонованих запитань не відповідають вимогам анкетного методу? Чому?
 - 1) У тебе є друзі?
 - 2) Ти коли-небудь брав участь у бійках?
 - 3) У тебе часто буває поганий апетит?
 - 4) Ти можеш себе відстояти?
 - 5) Кого ти більше любиш – маму чи татка?
 - 6) Ти любиш ходити до школи?
 - 7) Ти можеш назвати себе розумним?
 - 8) Ти ніколи не помиляєшся в людях?
 - 9) Ти хотів би жити дома з батьками чи з бабусею?
 - 10) Хто з учителів тобі подобається більше?
7. Чим предмет вікової психології відрізняється від предмету загальної психології?

Література:

- Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К., 2012.
- Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб.. – К, 2011. 3.
- Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К, 2005
- Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків. – К., 2009.
- Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посібник. – К., 2012.
- Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. – Тернопіль, 2009.
- Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія – К., 2009.
- Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. – Суми, 2010.

Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки

План

1. Загальне поняття про психічний розвиток.
2. Основні теорії психічного розвитку.
3. Біогенетичні підходи до дослідження психіки дитини.
4. Психоаналітичні теорії психічного розвитку.
5. Теорія соціального навічіння. Когнітивний підхід (Ж. Піаже).
6. Концепція діалектичного характеру розвитку Г. С. Костюка.
7. Теорія розвитку вищих психічних функцій Л. С. Виготського.
8. Періодизація вікового розвитку Д. Б. Ельконіна.
9. Проблема рушійних сил психічного розвитку. Біологічні та соціальні

фактори психічного розвитку.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні підходи до проблеми співвідношення розвитку та навчання.
2. Охарактеризуйте закономірності психічного розвитку.
3. Деталізуйте основні механізми зміни вікових періодів розвитку.
4. Поясніть сенситивні періоди розвитку різних психічних властивостей.
5. Дайте визначення поняттю про провідні види діяльності та їх значення для психічного розвитку.
6. Поясніть сутність вікової періодизації психічного розвитку.
7. Розкрийте критерії визначення основних періодів індивідуального психічного розвитку.

Література:

- Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків. – К., 2009.
5. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посібник. – К., 2012.
- Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. – Тернопіль, 2009.
- Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія – К., 2009.
- Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. – Суми, 2010

Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу

План

1. Психічний розвиток дитини в немовлячому віці та його значення для наступного етапу розвитку особистості.
2. Характеристика періоду новонародженості.
3. Провідна діяльність у немовлячому віці.
4. Новоутворення у немовлячому віці.
5. Криза першого року життя та її характеристика..
6. Психологічна характеристика дитини раннього віку.
7. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте особливості провідної діяльності дитини в ранньому віці.
2. Дайте характеристику новоутворень у ранньому дитинстві.
3. Конкретизуйте розвиток мовлення у дітей раннього віку.

4. Зробіть психологічний аналіз кризи трьох років.
5. Поясніть особливості спілкування дитини раннього віку.
6. Розкрийте розвиток емоційно-вольової сфери у дітей раннього віку.
7. Наведіть приклад соціальної ситуації розвитку дошкільника.
8. Розкрийте особливості розвитку психічних функцій у дошкільному віці.
9. Сюжетно-рольова гра та її особливості в дошкільному віці.
10. Дайте характеристику кризи дошкільного віку.
11. Розкрийте особливості розвитку пізнавальних процесів дошкільника.
12. Поясніть специфіку спілкування в дошкільному віці.
13. Деталізуйте розвиток моральних почуттів у дошкільному віці.

Література:

Карпенко Є.В. Вікова та педагогічна психологія: Актуальні студії сучасних українських учених. Дрогобич: Посвіт, 2014. 152 с.

Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.

Максименко С. Д. Основи генетичної психології. Київ : НПЦ Перспектива, 1998. 220

Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра .

План

1. Анатомо-фізіологічні особливості дитини молодшого шкільного віку.
2. Психологічна готовність до школи.
3. Особливості формування самосвідомості дитини молодшого шкільного віку.
4. Характерні особливості навчальної діяльності.
5. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте загальні психологічні особливості молодших школярів.
2. Поясніть новоутворення в молодшому шкільному віці.
3. Розкрийте особливості формування емоційно-вольової сфери особистості молодшого школяра.
4. Дайте характеристику кризи молодшого шкільного віку.

Література:

Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.

Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.

Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Вища школа, 2010. 412 с. 8. Педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. педінститутів / за ред. Л. М. Проколієнко. Д. Ф. Ніколенка. Київ : Вища школа, 1991. 184 с.

Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) : навч.-метод. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 330 с.

Савчин М. В. Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.

Токарева Н. М. Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 548 с.

Тема 5. Психологія особистості підлітка

План

1. Загальна характеристика підліткового віку.
2. Соціальна ситуація особистісного розвитку сучасного підлітка.
3. Розвиток вищих психічних функцій у підлітковому віці.
4. Психологічна характеристика кризи підліткового віку.
5. Характеристика новоутворень у підлітковому віці.
6. Особливості провідної діяльності в підлітковому віці.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте специфіка взаємовідносин і спілкування підлітків з дорослими і однолітками.
2. Поясніть особливості розвитку самосвідомості в підлітковому віці.
3. Розкрийте причини виникнення афекту неадекватності.
4. Охарактеризуйте особливості навчальної діяльності в підлітковому віці.

Література:

Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.

Котирло В. К. Початковий період у навчанні школярів. Київ : Знання. 1985. 48 с.

Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.

Максименко С. Д. Основи генетичної психології. Київ : НПЦ Перспектива, 1998. 220

Тема 6. Психологія ранньої юності

План

1. Соціальна ситуація розвитку в ранньому юнацькому віці.
2. Розумовий розвиток у старшому шкільному віці.
3. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці.
4. Криза раннього юнацького віку.
5. Формування ціннісних орієнтацій і світогляду в ранньому юнацькому віці.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття - самосвідомість та її розвиток у ранній юності.
2. Охарактеризуйте міжособистісні стосунки в ранньому юнацькому віці.
3. Конкретизуйте новоутворення в ранньому юнацькому віці.

Література:

Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / [О. В.Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.] — К.: Просвіта, 2001.— 416 с.

Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.

Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360 с.

Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Вища школа, 2010. 412 с.

Савчин М. В. Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.

Токарева Н. М. Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 548 с.

Змістовий модуль II.

ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки

План

1. Предмет і завдання педагогічної психології як науки.
2. Методологічні основи педагогічної психології.
3. Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть виникнення і розвиток педагогічної психології.

2. Охарактеризуйте основні розділи педагогічної психології.
3. Продемонструйте наочно основні методи педагогічної психології.

Література:

Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

Сігаєва Л. Е. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст. - початок XXI) : монографія. Київ : ТОВ «ЕКМО», 2010. 318 с .

Тема 8. Психологія навчання

План

1. Поняття про навчання та його психологічні механізми.
2. Теорії навчання.
3. Основні характеристики навчальної діяльності.
4. Фактори, що впливають на навчальну діяльність.
5. Управління процесом навчання.
6. Психологічні основи диференціації та індивідуалізації навчання.
7. Типи мислення та умови їх формування у процесі навчання.
8. Рівні проблемно-евристичного навчання та можливості його здійснення в сучасній школі.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте класифікація навчання.
2. Деталізуйте моделі навчання.
3. Назвіть основні характеристики навчальної діяльності.
4. Презентуйте психологічні основи розвиваючого навчання.
5. Опишіть психологічний аналіз уроку

Література:

Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.

Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.

Воронін А. І. Проблеми когнітивного розвитку студентів у процесі професійного навчання. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2012. 112 с.

Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. шк.. 1989. 456 с.

Котирло В. К. Початковий період у навчанні школярів. Київ : Знання. 1985. 48 с.

Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.

Тема 9. Психологія учіння

План

1. Учіння як діяльність.
2. Засвоєння навчального процесу — центральна ланка навчальної діяльності учнів.
3. Особливості опанування учнями навчальної діяльності. Вміння самостійно вчитися.
4. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності.
5. Основні характеристики процесу засвоєння знань.
6. Уявлення про мотивацію учіння.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть види учіння та структура навчальної діяльності учнів. Уявлення про мотивацію учіння.
2. Охарактеризуйте теорію П. Я. Гальперіна про поетапне формування розумових дій як механізм інтеріоризації.
3. Поясніть специфіку навчальної мотивації та особливості її формування.
4. Назвіть причини неуспішності учіння..

Література:

Освіта дорослих : теоретичні і методологічні засади : монографія / авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко та ін. Київ : Педагогічна думка. 2012. 272 с.

Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

Сігаєва Л. Е. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст. - початок XXI) : монографія. Київ : ТОВ «ЕКМО», 2010. 318 с.

Тема 10. Психологія виховання

План

1. Загальне поняття про психологію виховання.
2. Предмет і завдання психології виховання.

3. Психологія виховання як психологічне обґрунтування педагогічно доцільних умов розвитку особистості.

4. Психологічні механізми та етапи формування властивостей особистості.

5. Вікові аспекти виховання та індивідуальний підхід.

6. Психологічні аспекти виховання дітей з асоціальною поведінкою.

7. Поняття про моральність.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття - особистість як мета, об'єкт і суб'єкт виховання.

2. Розкрийте структуру особистості та необхідність її врахування у процесі виховання.

3. Охарактеризуйте вчинок як вияв моральності.

4. Назвіть основні види вчинків.

5. Узагальніть показники та критерії вихованості особистості.

6. Продемонструйте на прикладах психологічні основи формування моральної свідомості та поведінки особистості у сучасних умовах.

Література:

Освіта дорослих : теоретичні і методологічні засади : монографія / авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко та ін. Київ : Педагогічна думка. 2012. 272 с.

Психогенетика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Марупенко та ін. Київ : Київськ. ун-т імені Б. Грінченка, 2016. 302 с.

Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

Сігаєва Л. Е. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст. - початок XXI) : монографія. Київ : ТОВ «ЕКМО», 2010. 318 с.

Токарева Н. М. Моделювання особистісних конструктів підлітків у вимірах освітнього простору : монографія. Кривий Ріг : ТОВ ВНП «ІНТЕРСЕРВІС», 2015. 448 с.

Шамне А. В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці монографія. Київ : ТОВ «Інтерсервіс», 2015. 488 с. 10

Тема 11. Психологія освітньої діяльності

План

1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.

2. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності та їх розвиток.

3. Характеристика основних функцій і педагогічних умінь.
4. Психологічні вимоги до особистості педагога.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте стилі педагогічного спілкування та педагогічної діяльності.
2. Дайте поняття про педагогічну майстерність і педагогічну культуру.
3. Поясніть психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення провідного педагогічного досвіду.
4. Конкретизуйте психологічні проблеми педагогічного оцінювання.

Література:

Освіта дорослих : теоретичні і методологічні засади : монографія / авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко та ін. Київ : Педагогічна думка. 2012. 272 с.

Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.

Сігаєва Л. Е. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст. - початок XXI) : монографія. Київ : ТОВ «ЕКМО», 2010. 318 с.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія»

До самостійної роботи здобувачів щодо вивчення дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, презентацій тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика, питання та індивідуальні завдання до самостійної підготовки

№ з/п	Назва теми
1	Тема 1. Предмет і методи вікової психології. <i>Завдання:</i> Підготувати доповідь та презентацію на вибір за темою: 1. Історичні уроки суспільства для освітньої практики 2. Освітні системи в періоди воєнних конфліктів. 3. Проблеми вікової психології в роботах наших сучасників (на основі аналізу наукових робіт в психологічних журналах за означеною темою).
2	Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки <i>Завдання:</i> Підготувати доповідь та презентацію на тему: Рушійні сили розвитку психіки
3	Тема 3. Психологія розвитку дитини від народження до вступу в школу <i>Завдання:</i> Заповнити таблицю щодо специфіки психічного розвитку дитини в ранньому та дошкільному віці (психічні суперечності, соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, новоутворення, криза)
4	Тема 4. Психологічні особливості молодшого школяра <i>Завдання:</i> Здійснити порівняльну характеристику особливостей психічного розвитку та навчання шести- і семирічних дітей.
5	Тема 5. Психологія особистості підлітка. <i>Завдання:</i> Підготувати доповідь та презентацію на тему: Особливості спілкування підлітків з батьками
6	Тема 6. Психологія ранньої юності <i>Завдання:</i> Зробити порівняльний аналіз причин, перебігу та симптоматики криз дорослості і юності.
7	Тема 7. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки <i>Завдання:</i> Що є спільного і відмінного між основними ідеями педагогічної психології в різні історичний період розвитку людства.

8	Тема 8. Психологія навчання <i>Завдання:</i> Скласти програму дослідження мотивації учбової діяльності школярів.
9	Тема 9. Психологія учіння <i>Завдання:</i> Скласти програму дослідження мотивації учбової діяльності студентів.
10	Тема 10. Психологія виховання. <i>Завдання:</i> Сформулювати основні критерії і показники вихованості дитини
11	Тема 11. Психологія освітньої діяльності. <i>Завдання.</i> Провести діагностування педагогічних здібностей у майбутніх психологів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «Вікова та педагогічна психологія»

1. Предметом вікової психології є:
 - а) вивчення і розвиток психічних процесів та властивостей у розвитку дітей, підлітків та юнаків,
 - б) дослідження закономірностей психічного розвитку людини на різних стадіях її онтогенезу,
 - в) дослідження рушійних сил індивідуального розвитку психіки людини.
2. У віковій психології домінують такі методи:
 - а) експеримент, бесіда;
 - б) тестування, спостереження;
 - в) спостереження і природний експеримент;
 - г) опитувальні методи
3. Вікова психологія — це:
 - а) наука про виховання людини відповідно до потреб суспільного розвитку;
 - б) наука про мистецтво впливу вихователя на поведінку вихованців;
 - в) наука, що вивчає закономірності розвитку психічних процесів, станів, властивостей особистості, зміни провідного виду діяльності;
 - г) наука, яка займається організацією спільної діяльності вихователя і вихованця.
4. Комплексом позбавлення називають:
 - а) реакцію, коли дитина фіксує предмет очима;
 - б) позитивну емоційну і рухову реакцію дитини на дорослого

- в) реакцію, коли дитина тягнеться до джерела їжі.
5. Від народження дитина:
- а) має ряд безумовних рефлексів;
 - б) не має ніяких рефлексів;
 - в) має ряд безумовних рефлексів і деякі умовні рефлекси.
6. Новонароджена дитина без допомоги дорослих:
- а) може задовольнити деякі потреби;
 - б) не може задовольнити жодної із своїх потреб.
7. До новоутворень новонародженого належить:
- а) фізична емансипація;
 - б) зорові та слухові зосередження;
 - в) уявлення про власне тіло.
8. Провідним видом діяльності в період немовляти є:
- а) ігрова діяльність;
 - б) емоційне спілкування з дорослими;
 - в) предметна діяльність.
9. Одним з головних новоутворень немовлят є:
- а) поведінка за уявленням;
 - б) посмішка;
 - в) мовне спілкування.
10. Перші спроби ходити виникають у немовляти:
- а) у кінці 6-го місяця;
 - б) на кінець 1-го року.
11. Сенситивний період оволодіння ходінням і мовленням припадає на:
- а) період немовляти;
 - б) раннє дитинство.
12. Такі психодіагностичні методи дослідження як експеримент, спостереження, тест, анкета, бесіда відносяться до
- а) емпіричних методів,
 - б) організаційних методів,
 - в) інтерпретаційних методів.
13. Характеристика природного експерименту:
- а) проводиться в лабораторних умовах;
 - б) урахування дії багатьох середовищних змінних;
 - в) учні створюють або змінюють конкретні умови, не порушуючи звичайних життєвих обставин;
 - г) одні й ті ж самі досліджувані спостерігаються упродовж певного періоду.
14. Спостереження – це один із основних емпіричних методів психологічного дослідження
- а) при якому психічні явища, умови виявлення і розвиток вивчаються в спеціально створених, штучних умовах,

в) наслідування наочної демонстрації необхідної дії;

г) безпосереднього сприймання дійсності, а також шляхом наслідування наочної демонстрації необхідної дії.

24. Дитина навчається способам керування предметами:

а) шляхом сприймання дії дорослих; б) сама, без допомоги дорослих.

25. Назвіть спосіб дії з предметами у дітей 2-го року:

а) узагальнюються і переносяться на інші предмети;

б) не переносяться на інші предмети;

в) узагальнюються, але не переносяться на інші предмети.

26. Спочатку у дітей розвивається:

а) активний словник;

б) пасивний словник.

27. На перших порах слово для дитини:

а) є просто назвою окремого предмета;

б) виражає зміст цілого речення.

28. Двослівні та багатослівні речення з'являються в дитини:

а) лише в дошкільному віці;

б) на 2-му році життя.

29. Мислення дитини 2-го року життя є:

а) наочно-дійовим;

б) образним і наочно-дійовим.

30. Емоційні прояви дітей 2-го року:

а) майже не відрізняються від емоційних проявів дітей 1-го року життя;

б) стають складнішими.

31. Які з рефлексів новонародженого не належить до безумовних рефлексів

а) рефлекс Бабінського,

б) зіничний рефлекс,

в) рефлекс на час,

г) на позу при годуванні.

32. Психологічним критерієм кінця кризи новонародженості є:

а) набуття початкової ваги, з якою вона народилась,

б) комплекс пожвавлення.

33. Розвиток просторового сприймання та глибини починається з періоду

а) немовляти,

б) новонародженого,

в) раннього віку.

34. Комплекс пожвавлення у новонародженого є

а) провідною діяльністю, б) новоутворенням, в) показником кризи.

35. Провідною діяльністю в ранньому віці є

а) емоційне спілкування,

б) предметна та предметно-орудійна діяльність,

в) ігрова діяльність.

36. Провідною діяльністю в дошкільному віці є

а) предметна та предметно-орудійна діяльність,

б) емоційне спілкування,

в) сюжетно-рольова гра або ігрова діяльність.

37. Перші ігри виникають:

- а) на початку дошкільного віку,
- б) уже в ранньому віці,
- в) у кінці раннього віку.

38. Сприймання звуків рідної мови впродовж дошкільного віку:

- а) вдосконалюється, дитина поступово починає розрізняти всі звуки;
- б) поступово вдосконалюється, але дитина багатьох звуків не розрізняє;
- в) залишається недосконалим.

39. Яке твердження є правильним:

- а) мимовільна увага у дошкільників досягає високого ступеня розвитку, а довільна тільки починає формуватися;
- б) мимовільна й довільна уваги досягають однакового ступеня розвитку;
- в) мимовільна увага у дошкільників не досягає високого ступеня розвитку, а довільна тільки зароджується;
- г) мимовільна увага у дошкільників не досягає високого ступеня, а довільна увага зовсім відсутня.

40. Пам'ять дітей дошкільного віку переважно має:

- а) довільний характер;
- б) мимовільний характер.

41. Перші прояви уяви дітей можна спостерігати:

- а) на другому році життя;
- б) від самого народження;
- в) у дітей молодшого дошкільного віку.

42. В умовах спілкування з дорослими і виконання все більш складних завдань у дошкільника спочатку утворюється:

- а) зв'язне мовлення, а потім дитина переходить до ситуативного мовлення;
- б) ситуативне мовлення, а потім він переходить до зв'язного мовлення;
- в) ситуативне і зв'язне мовлення одночасно.

43. Перші дитячі узагальнення ґрунтуються:

- а) на зовнішній відмінності між предметами і явищами;
- б) на зовнішній схожості між предметами і явищами.

44. Дошкільник:

- а) у межах відомого йому кола явищ може зрозуміти деякі зв'язки між явищами;
- б) нездатний розуміти залежності між явищами.

45. У дошкільному віці діти переходять:

- а) від наочно-дійового мислення до наочно-образного;
- б) від наочно-образного мислення до наочно-дійового.

46. Чи можна сказати, що гра в дошкільному віці є відображенням дійсності, насамперед дій і взаємовідносин оточуючих людей:

- а) так;
- б) ні.

47. Дитина грається тому, що:

- а) у грі задовольняється її потреба діяльності;
- б) вона усвідомлює корисність гри;
- в) у неї виникає бажання навчатися.

48. У дитячому садочку популярною є гра —Чарівний мішечок. Вихователь витягає з мішечка різні предмети, а діти дають опис властивостей цих предметів. Яка це гра:

- а) сюжетна;
- б) дидактична.

49. Чи можуть діти 2-3 років швидко переходити до ігор із розвиненим сюжетом, з виконанням певних ролей:

- а) так;
- б) ні.

50. Мислення дітей шестирічного віку переважно є:

- а) образним і словесним;
- б) наочно-дійовим і образним.

51. Що відноситься до новоутворень у психічному розвитку шести річок:

- а) супідрядність мотивів, що лежить в основі здатності до морального вибору;
- б) установка на досягнення бажаного результату в різних видах діяльності;
- в) довільність, збагачення функцій внутрішнього мовлення.

52. Рефлексія як новоутворення в психічному розвитку – це:

- а) передбачення своїх дій або їх уявлення;
- б) здатність виділяти та аналізувати власні психічні стани;
- в) накопичення знань та оволодіння культурою розумової праці.

53. Провідна діяльність підлітка:

- а) навчання або учіння;
- б) учбово-професійна діяльність;
- в) інтимно-особистісне спілкування.

54. Назвіть основне новоутворення учнів підліткового віку:

- а) почуття дорослості;
- б) інтенсивний розвиток самосвідомості, самооцінки й життєве самовизначення.
- в)внутрішній план дій.

55. Мислення підлітка переходить:

- а) від предметного до наочного;
- б) від наочного до абстрактного;
- в) від абстрактного до формального.

56. Спрямованість підлітка

- а) на світ людей,
- б) на світ речей.

57. Основним новоутворенням старшого шкільного віку є:

- а) самоконтроль;
- б) становлення світогляду;

в) самовиховання.

58. Ознаки розвитку мислення в старшому шкільному віці:

а) децентрація мислення;

б) розвиток теоретичного мислення;

в) розвивається здатність до зв'язного логічного міркування, до високого рівня узагальнення та систематизації знань.

59. Пам'ять юнака:

а) мимовільна; б) довільна; в) після довільна.

60. Спрямованість юнака

а) на світ людей, б) на світ речей.

61. Виберіть найточніше визначення —важка дитина:

а) це педагогічно запущена дитина,

б) це неслухняна, вперта, примхлива дитина, яка протистоїть, вимогам, порадам дорослих,

в) це дитина, що характеризується певними відхиленнями в моральному розвитку.

62. Підкресліть причини появи —важких дітей:

а) урбанізація, б) фемінізація виховання,

в) вікові особливості психічного розвитку дитини,

г) єдина дитина в сім'ї,

д) вплив сучасної сім'ї.

63. Педзапущеність – це

а) неосвіченість, невихованість дитини,

б) відставання розвитку дитини від вимог віку, що викликано органічними порушеннями діяльності головного мозку,

в) відставання розвитку дитини від вимог віку, що зумовлено пошкодженням аналізаторів.

64. Поєднайте термін, назву ненормативної кризи з її змістом (наприклад, а=а):

а) криза нереалізованості		а) виникає в тому випадку, коли, на думку людини, життєва програма не виконана, коли вона незадоволена продуктивністю свого життя
б) криза особистої автономії		б) виникає тоді, коли відбувається втрата чи обмеження особистісної свободи
в) термінальна криза		в) виникає тоді, коли людина отримує звістку про важку хворобу, що неминуче призведе до закінчення життя

г) криза життєвих помилок	г) виникає тоді, коли дії людини або її бездіяльність призвели до фатальних наслідків
---------------------------	---

65. Назвіть межі середньої дорослості:

- а) 20-30 років; б) 30-40 років; в) 40 – 60 років.

66. Старіння (починаючи з 60 років) характеризується тим, що:

- а) усі органи й системи організму старіють одночасно;
 б) старіння починається в ранній і середній дорослості;
 в) процеси старіння можуть проявляти себе тільки в пізній дорослості, тобто коли людині більше 70 років;
 г) на цей процес впливає спосіб життя людини, хвороби, життєві негаразди.

67. У 18-20 років і в 20-29 років зорова, слухова, кінестетична чутливості:

- а) досягають середнього рівня розвитку,
 б) дещо знижуються;
 в) досягають максимуму;
 г) спостерігається нерівномірність у їх розвитку.

68. Коли відбувається стабілізація функцій пам'яті:

- а) до 25 років; б) від 25 до 50 років; в) у 50-60 років.

69. Генеративність – це:

- а) висока продуктивність роботи;
 б) намагання кожної людини увічнити себе, зробити свій значущий внесок у розвиток суспільства;
 в) відкритість людини до спілкування;
 г) самоствердження в сім'ї, у вихованні дітей.

70. Перерахуйте чотири найбільш розповсюджені сфери прояву криз в юнацькому віці:

71. Назвіть 3 основні напрямки роботи педагога та психолога з важкими підлітками:

- а) профілактика, б) корекція, в) діагностика,
 г) експертиза, д) просвіта, е) консиліум.

72. Назвіть 6 ненормативних криз:

73. Що є предметом педагогічної психології:

- а) умови учіння;
 б) закономірності засвоєння соціального досвіду;
 в) особливості переходу від одного періоду до іншого;
 г) психологічні закономірності навчання і виховання, оволодіння досвідом, управління процесом учіння, формування особистості.

74. Поєднайте термін, назву нормативної кризи з її змістом (наприклад, а=а):

а) у 23 роки – криза —максимальних досягнень		а) людина обирає між —Я-реальним і —Я-ідеальним на користь першого
б) у 33 роки – криза —корекції життєвих планів		б) виникає потреба почати життя спочатку, знайти нову роботу, змінити місце проживання, розлучитися або вдосконалюватися у професійному зростанні тощо
в) у 37-40 років – криза —середини життя		в) остаточне переосмислення планів життя і корегуванні особистих рис у зв'язку із зниженням фізичних властивостей, зміни статусу людини у житті
г) у 65 років –криза —Я - інтеграції		г) повний аналіз свого життя

75. У педагогічній діяльності широко використовується аналіз продуктів діяльності - це:

- а) зароблені учнем бали; б) розумові дії, якості особистості;
- в) твори, малюнки, контрольні роботи; г) знання, бажання, цілі.

76-78. Поєднайте:

а) Учіння – це		а) викладання, процес передачі знань учню і його розвиток як особистості.
б) Навчання – це		б) організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.
в) Діяльність педагога – це		в) активна цілеспрямована діяльність, яка полягає в засвоєнні знань, навичок та умінь, способів їх набуття, форм поведінки та видів діяльності.

79. Знайдіть правильну відповідь:

- а) учіння та учбова діяльність – тотожні поняття;
- б) учіння та учбова діяльність – різні поняття;
- в) учіння та учбова діяльність пов'язані між собою;

г) учбова діяльність є однією з форм учіння, яка полягає в активному та цілеспрямованому засвоєнні соціального досвіду.

80. Підкресліть 4 відчуттів з якими пов'язана правильна самооцінка дітей раннього віку:

- а) відчуття безпеки, д) відчуття мети,
 б) відчуття індивідуальності, ж) відчуття компетентності,
 в) відчуття приналежності до групи (сім'ї), з) відчуття значимості,
 г) відчуття страху, к) відчуття ідентифікації.

81. Виховуваність – це

а) процес впливу на людину суспільства, школи, сім'ї, літератури, телебачення тощо.

б) рівень закріплення необхідних поглядів, форм поведінки, моральних, естетичних якостей.

в) характеристика психічної діяльності дитини, яка виявляється в готовності здобувати досвід старших поколінь, формування суспільно значущих якостей.

82-85. Поєднайте термін, назву психологічного механізму формування властивостей особистості з її змістом:

а) наслідування		а) дотримування прикладу, зразка
б) навіювання		б) некритичне ставлення або розуміння явища
в) зараження		в) ототожнення себе з іншою людиною
г) ідентифікація		г) неусвідомлена взаємодія, яка відбувається на рівні підсвідомого, стереотипного, автоматичного взаємного обміну звичками, навичками тощо

86-89. Поєднайте:

а) перцептивні здібності педагога		а) здатністю педагога проникнути у внутрішній світ дитини;
б) мовні здібності педагога		б) здібність чітко висловлювати свої думки й почуття за допомогою мови;
в) організаторські здібності педагога		в) здатністю вчителя до безпосереднього емоційно-вольового впливу на учнів;

г) сугестивні здібності педагога		г) це вміння організовувати діяльність учнів, учбовий процес, свою власну діяльність.
----------------------------------	--	---

90-97. Психологи доводять, що діти у своєму житті потребують порядку і правил поведінки.

У зв'язку з цим, чи погоджуєтесь Ви з тим, що

правила повинні бути в житті кожної дитини	так	ні
коли доводиться вдаватися до покарання, краще позбавляти дитину чогось приємного для неї	так	ні
правила повинні бути гнучкими	так	ні
повинна бути узгодженість та послідовність вимог, заборон, які надходять від дорослих	так	ні
правил повинно бути багато	так	ні
відступи від правил можуть бути але аргументовані	так	ні
вимоги до вихованців повинні суперечити основним потребам дитини (у рухах, пізнанні, спілкуванні тощо)	так	ні
вимогу або заборону слід виражати у дружньому пояснювальному тоні	так	ні

98-99. Поєднайте термін та визначення стилю спілкування за К. Левіном:

а) авторитарний		а) вимоги педагога спокійні, ділові; звертання приятельське; спілкування завжди має особистісний підхід;
б) демократичний		б) діти і дорослі діють самі по собі; відсутня дисципліна, продуктивна взаємодія з учнями;
в) потуральний		в) ризькі вимоги, часті у грубій формі; погроза, похвала, покарання мають суб'єктивний характер.

100. Підкресліть 4 мотиви спілкування:

- а) органічні, в) ігрові, д) інтимно-особистісні,
б) пізнавальні, г) побутові, з) ділові, к) організаційні.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія»

1. Предмет і завдання вікової та педагогічної психології.
2. Актуальні проблеми вікової та педагогічної психології в сучасному світі.
3. Історія виникнення і розвитку вікової та педагогічної психології.
4. Методи вікової та педагогічної психології.
5. Характеристика методів вікової та педагогічної психології за організацією дослідження.
6. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.
7. Проблема розвитку психіки в працях вітчизняних психологів (Божович Л.І., Виготський Л.С., Костюк Г.С.)
8. Основні напрямки зарубіжної вікової та педагогічної психології.
9. Взаємозв'язок навчання, виховання і розвитку психіки людини.
10. Роль діяльності й спілкування в психічному розвитку дитини.
11. Основні умови та рушійні сили психічного розвитку.
12. Вікові кризи. Характеристика кризових періодів.
13. Проблема вікової періодизації.
14. Значення перших років життя дитини для подальшого розвитку особистості.
15. Загальна характеристика перших шести років життя дитини.
16. Особливості психічного розвитку новонародженого та немовляти.
17. Психологія раннього дитинства.
18. Психологічна характеристика дошкільника.
19. Характеристика гри як провідної діяльності дошкільника.
20. Спілкування з дорослими у дітей перших шести років життя.
21. Розвиток моторики у дітей перших шести років життя.
22. Формування самооцінки у дітей перших шести років життя.
23. Специфіка психічного розвитку та особливості навчання в школі шестирічної дитини.
24. Психологічна характеристика готовності та адаптації дитини до навчання у школі.
25. Психологічні особливості початкового періоду шкільного життя дитини.
26. Учбова діяльність молодших школярів та розвиток інших видів діяльності.
27. Особливості спілкування молодших школярів.
28. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.

29. Емоційно-вольове життя молодших школярів.
30. Розвиток особистості у молодшому шкільному віці.
31. Місце підліткового періоду в загальному процесі індивідуального розвитку.
32. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітка і її вплив на його психологічні особливості і поведінку.
33. Спілкування як провідний вид діяльності підлітка.
34. Психологічні особливості розвитку особистості у підлітковому віці.
35. Перебудова учбової діяльності, розвиток пізнавальних процесів підлітків.
36. Загальна характеристика ранньої юності.
37. Пізнавальні процеси і розумовий розвиток старшокласника.
38. Формування особистості старшокласника.
39. Спілкування та дружба в юнацькому віці.
40. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя.
41. Формування професійних інтересів та особливості профорієнтації старшокласників.
42. Особливості самовиховання в підлітковому та юнацькому віці.
43. Виховання підлітків і юнаків в шкільних справах.
44. Виховання підлітків і юнаків в спілкуванні з ровесниками та дорослими.
45. Характеристика поняття "важка дитина". Класифікація "важких".
46. Причини появи важких дітей і підлітків.
47. Специфіка роботи вчителя з різними категоріями важких підлітків.
48. Проблема періодизації психічного розвитку дорослої людини.
49. Психосоціальний розвиток дорослих.
50. Кризи віку дорослості.
51. Характеристика ранньої дорослості.
52. Розвиток психічних процесів у період середньої дорослості.
53. Характеристика середньої дорослості з позиції Е.Еріксона.
54. Анатомо-фізіологічні та психічні процеси старіння.
55. Характеристика кризи «Я-інтеграції».
56. Психологічні механізми формування особистості.
57. Показники і критерії вихованості, їх психологічна природа.
58. Виховне значення різних форм спілкування.
59. Виховний вплив колективу на особистість.
60. Характеристика сімейного виховання щодо його впливу на формування особистості..
61. Виховання в дошкільному і молодшому шкільному віці.

62. Виховання підлітків і юнаків.
63. Самовиховання, його завдання та структура.
64. Основні етапи та методи самовиховання.
65. Особливості формування правильної самооцінки та потреби в досягненні успіхів.
66. Моральне виховання дітей.
67. Організація індивідуальної роботи з педагогічно запущеними дітьми.
68. Освітні системи в періоди воєнних конфліктів
69. Рівні та типи навчіння, навчання, учіння та його особливості в різні вікові періоди.
70. Психологічні основи теорій навчання.
71. Історичні уроки суспільства для освітньої практики.
72. Аналіз основних типів навчання. Загальна характеристика видів навчання.
73. Механізми та зміст навчання.
74. Формування знань, умінь і навичок.
75. Психологічна структура учбової діяльності.
76. Формування мотивації учбової діяльності у різні вікові періоди.
77. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання.
78. Чинники ефективності навчання.
79. Педагогічні здібності вчителя.
80. Структурні компоненти педагогічної діяльності.
81. Стилi педагогічної діяльності, їх характеристики.
82. Керівництво дитячими групами і колективом.
83. Соціально-психологічні основи організації групової діяльності дітей.
84. Стилi керівництва педагогічним колективом.
85. Організація і стимулювання роботи членів педагогічного колективу.
86. Попередження і усунення конфліктів в роботі педагогічного колективу.
87. Сутність педагогічного спілкування, його функції.
88. Конфліктогенні педагогічні ситуації. Особливості педагогічних конфліктів.
89. Ефективність та культура педагогічного спілкування.
90. Психологічні особливості педагогічної саморегуляції.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування здобувачів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоюваності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: тренувальні вправи, експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, усне опитування.

Підсумковий контроль у формі екзамену.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;
- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);
- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.
- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ ШКАЛАМИ

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81 (6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / [О. В.Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.] — К.: Просвіта, 2001.— 416 с.
2. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. — К.: Каравела, 2009. — 448 с.
3. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. — К.: Академвидав, 2005. — 360 с.
4. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: навч. посіб. / Таїсія Миколаївна Лисянська. — [2-ге вид., випр. і доп.]. — К.: Каравела, 2012. — 264 с.
5. Мартинюк І. А. Психологічна допомога людям похилого віку або практикум з геронтопсихології / Ірина Анатоліївна Мартинюк // Практична психологія та соціальна робота. — 2007. — № 1. — С. 32–38; № 2. — С. 15–18.
6. Вікова психологія / за ред. Г. С. Костюка. Київ : Рад. школа, 1976. 268 с. 3. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
7. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Полтава. 2013. 172 с.
8. Заброцький М. М., Шапошникова Ю. Г. Педагогічна психологія. Лекції : навч. посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 144 с.
9. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). Київ : Центр учбової літератури, 2010. 462 с.
10. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Вища школа, 2010. 412 с. 8. Педагогічна психологія : навч. посіб. для студ. педінститутів / за ред. Л. М. Проколієнко. Д. Ф. Ніколенка. Київ : Вища школа, 1991. 184 с.
11. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) : навч.-метод. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 330 с.
12. Савчин М. В. Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
13. Токарева Н. М. Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 548 с.
14. Освіта майбутнього: стратегії навчання в умовах воєнного стану в Україні— Дніпро: Середняк Т. К., 2024, —218с.

Допоміжна

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.
3. Воронін А. І. Проблеми когнітивного розвитку студентів у процесі професійного навчання. Кривий Ріг : ДВНЗ «КНУ», 2012. 112 с.
4. Карпенко Є.В. Вікова та педагогічна психологія: Актуальні студії сучасних українських учених. Дрогобич: Посвіт, 2014. 152 с.
5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. шк.. 1989. 456 с.
6. Котирло В. К. Початковий період у навчанні школярів. Київ : Знання. 1985. 48 с.
7. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія. Київ : Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
8. Максименко С. Д. Основи генетичної психології. Київ : НПЦ Перспектива, 1998. 220 с.
9. Освіта дорослих : теоретичні і методологічні засади : монографія / авт. кол.: Л. Б. Лук'янова, Л. Є. Сігаєва, О. В. Аніщенко та ін. Київ : Педагогічна думка. 2012. 272 с.
10. Психогенетика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / 1. М. Марупенко та ін. Київ : Київськ. ун-т імені Б. Грінченка, 2016. 302 с.
11. Роменець В. А. Маноха І. П. Історія психології ХХ століття : навч. посіб. Київ : Либідь, 1998. 992 с.
12. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
13. Сігаєва Л. Е. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ ст. - початок ХХІ) : монографія. Київ : ТОВ «ЕКМО», 2010. 318 с.
14. Токарева Н. М. Моделювання особистісних конструктів підлітків у вимірах освітнього простору : монографія. Кривий Ріг : ТОВ ВНП «ІНТЕРСЕРВІС», 2015. 448 с.
15. Шамне А. В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці монографія. Київ : ТОВ «Інтерсервіс», 2015. 488 с.

10

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library

2. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>